

УДК 316.3 + 37

Н.М. МІКУЛАК

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ЖІНОЧОЇ ОСВІТИ І МЕНТАЛЬНОСТІ

Мікулак Наталія Михайлівна – Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, доцент кафедри філософії і культури здоров'я, кандидат філософських наук

Проаналізовано історико-філософські аспекти жіночої освіти і жіночої ментальності.

Ключові слова: філософія освіти, жіноча освіта, жіноча ментальність.

Проанализированы историко-философские аспекты женского образования и женской ментальности.

Ключевые слова: философия образования, женское образование, женская ментальность.

The historical-philosophical aspects of woman's education and woman's mentality are analyzed.

Key words: philosophy of education, woman's education, woman's mentality.

© Н.М. Мікулак, 2013

Постановка проблеми. Сьогодні як у науці, так і в суспільній свідомості все більше стверджується думка про те, що розвиток цивілізації, історичного мислення неможливий без вивчення місця жінки в минулому та теперішньому людського суспільства. Оскільки жінка була відсутньою в наукових дослідженнях, або ж розглядалася лише як біологічна потреба репродукції, то й говорять часто про історію жінки як про забуту історію, а жіноча освіта викликає скептичне ставлення навіть у передовій частині наукового світу.

Необхідність здійснення аналізу жіночої ментальності як проблеми історії, філософії та освіти викликана самим фактом наявності дискримінації жінки протягом усієї історії людства та потребою здійснити кардинальні зміни як у суспільній, так і індивідуальній свідомості людини, у т.ч. і в першу чергу – жіночої, на користь глобальної емансипації та природного залучення фемінних та феміністських цінностей як основи для нового позитивного цивілізаційного проекту, що можливо здійснити саме через включення в усі суспільні процеси жінки нового активного типу з новою (модерною) жіночою ментальністю. Відповідне і максимально комфортне вирішення цих завдань можливе саме через адекватний вплив освіти на ментальність жінки на основі глибокого осмислення історичних і сучасних підстав для такої роботи. А для того, щоб визначити, на які параметри ментальності жінки потрібно орієнтуватися та яку освіту застосовувати, слід здійснити ревізію наявного досвіду і на його основі спроектувати нову освітню стратегію жіночої освіти.

І хоча сьогодні проблема освіти жінок не є надто гострою, як, наприклад, ще 100-150 років тому, вона все ж залишається такою ж актуальною. Бо досі ведуться суперечки щодо того, чи спроможна жінка зробити наукове відкриття або очолити важливу галузь суспільної діяльності, чи можливе здійснення жінками ефективного управління на найвищих державних посадах тощо. Вважається, що тисячолітні обмеження жінки в освіті негативно вплинули на самосвідомість жінки та формування активного начала в її ментальності. Тому аналіз

жіночої освітньої сфери у різні історичні епохи з урахуванням акцентів, що робилися філософською і педагогічною думкою щодо освіти жінок, – важливий аспект виявлення детермінант становлення жіночої ментальності, а також визначення найбільш продуктивної системи жіночої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми жіночої освіти на сучасному етапі науки досліджують О. Аніщенко, Є. Андреева, В. Добровольська, О. Кобельська, О. Куліш, Л. Применко, Н. Слюсаренко, Т. Сухенко, Т. Шушара та інші. Кожен з науковців у своїх працях так чи інакше звертається до історичної спадщини. Однак у контексті філософських підходів минулого і сучасності історія жіночої освіти і жіночої ментальності цілісно не розглядалася.

До того ж, у дослідженнях переважної більшості вчених при висвітленні суспільних подій окремо виділяються аспекти, пов'язані з діяльністю жінок та їх місцем у суспільстві. Тобто відбувається нібито штучний поділ історії на «чоловічу» та «жіночу», однак, з іншого боку, це відповідає й реальній ситуації в науці та допомагає визначити параметри, пов'язані саме з жіночою проблематикою.

В рамках нашого дослідження важливо виокремити і розглянути у взаємозв'язку і взаємозалежностях процеси розвитку та становлення жіночої освіти, ментальності жінки з урахуванням тогочасних філософських теорій осмислення дійсності, природи людини й жінки, виховання та освіти.

Мета дослідження. Здійснити аналіз історико-філософських аспектів жіночої освіти в контексті становлення її ментальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що тільки у другій половині XIX – на початку XX століття почало здійснюватися повною мірою право жінок на освіту, рівну з чоловіками. А до того жінок не приймали в університети, школи для дівчаток були рідкістю або програма в них виявлялася скороченою і обмежувалася «жіночими» обов'язками. Проте сказати, що жінка минулого була повністю неосвіченою або що вона раніше взагалі не мала доступу до освіти, не зовсім правильно. Безумовно, освіта стосувалася дуже не-

великої частки жіноцтва: адже з прадавніх часів до кінця XVIII століття освіта взагалі була надбанням, в основному, правлячої еліти, тобто декількох відсотків населення, проте і в давнину серед них були добре освічені жінки.

Педагогічний словник тлумачить поняття «жіноча освіта» (або «освіта жінок»), як самостійну галузь освіти, що виникла у зв'язку з нерівноправним становищем жінки у суспільстві [6, С.374]. Таким чином, підкреслюється, що освіта жінок має свої особливості, щось відмінне від чоловічої освіти або освіти взагалі. І, дійсно, до початку XX століття чоловічі і жіночі освіти різнилися.

Виникнення перших в історії шкіл роздільного навчання припадає на III тис. до н.е.. Такими є навчальні заклади Стародавньої Месопотамії та Єгипту. Ситуацію в Єгипті навіть можна назвати нетиповою, більше того – сприятливою для жінок, оскільки вони могли навіть ставати лікарями, жрицями і удостоїтися високого жрецького титулу – «піднесена». Тобто жінки Єгипту вирізнялися в історії своєю значущістю для суспільства, відповідно і освіта жінок була досить високою на той час. Таким чином і стосовно ментальності єгиптянок можна припустити, що вона не вкладалася в традиційно однозначну шкалу пасивної, повністю залежної, розумово нездатної та низькосортної істоти, місце якої дома, біля дітей.

В античний період, як основна форма, існувало роздільне навчання, обґрунтування якого було сконцентроване в філософських поглядах Аристотеля. Аристотель вважав, що чоловік і жінка мають різну природу, не можуть бути рівні, тому повинні мати різні знання та вміння, і кожен з них виконує свої «природні» обов'язки. Більш низька стать обумовлена народженням дітей, тому призначення жінки – відтворювати потомство (первинне) і вести домогосподарство (вторинне) [3, С.1]. Тому всі прогресивні виховні тенденції в античності щодо роздільного навчання, наприклад орієнтація на індивідуальність дитини, відносились лише до хлопчиків.

Саме принцип роздільного навчання в епоху античної цивілізації лежав в основі перших педагогічних систем та їх технологій. На цьому принципі були сформовані чоловічі школи Піфагора, Сократа, Аристотеля. Жінки до участі в суспільному житті не допускалися, що означало і дискримінацію жінок в освіті. Тому в Стародавній Греції жінки отримували лише найелементарніші знання. Дівчат навчали читанню, письму, домашнім справам. Історично сформований стереотип щодо жінки як нижчої істоти, «не здатної до навчання» виникає з існуючих на той час філософських уявлень про жіночу сутність. Правда, про наявність деякої жіночої статусності в Древній Греції свідчив прошарок вільних, освічених жінок (гетер), що мали артистичні здібності, вишуканий смак, володіли певною манерою поведінки. Більше того, гетери могли впливати на представників сильної статі, ставлячи їх у деяку сексуальну залежність. Виходило, що лише займаючись «древнім ремеслом», – проституцією, жінка могла розвинути свої здібності, бути самостійною, освіченою, бути особистістю

у стародавньому світі. У цілому ж жіноче навчання не підтримувалося, викликаючи негативну реакцію на певні спроби щодо його покращення і з боку держави, і філософів, і пересічних громадян, у т.ч. самих жінок. Таким чином ментальність античної жінки була обмежена вузько-приватною сферою й сімейно-материнськими обов'язками, що детермінувало її невисокий рівень загальної культури та самосвідомості. Відповідно до історично сформованого стереотипу антична жінка мала бути пригніченою, покірною, замкнутою, але разом з тим – володіти високими моральними якостями, щирою релігійністю, – все це, на думку античних мислителів, визначало сутність «жіночості» й жіночої природи, за рамки якої жінка не сміла виходити, що закріплювалося і вихованням і, в основному, домашньою освітою. В стародавньому світі таких патріархальних поглядів дотримувалася система освіти і Римської імперії. Тобто негативне ставлення до жінки, як до відхилення від норми, сформоване в патріархатному суспільстві, протриває і в системі римської жіночої освіти: воно виходило з традиційно сформованих культурних зразків чоловічої та жіночої поведінки, і здійснювалося, перш за все, в рамках інституту сім'ї.

Альтернативою патріархатній освіті в стародавньому світі можна визнати спартанську систему спільного навчання та виховання. Ця система мала високу військову і досить низьку інтелектуальну продуктивність. Вона відрізнялася жорсткістю, суворою дисципліною, наявністю вказівок, циркулярів, розпоряджень. Гранично маскулінізована культура в Спарті була націлена лише на одне: виховання воїнів і їх виживання. «Єдиний зміст, повна відсутність індивідуалізації, масовість створювали одноманітність типів і духовну обмеженість спартанців» [5, С.22]. Однак жіноче виховання майже не відрізнялося від чоловічого. Спартанки характеризувалися атлетичною статурою, фізичною силою, витривалістю, мужністю. Зобов'язавши дівчат вправлятися у військово-спортивній справі, держава переслідувала дві мети: виховання хоробрих воїнів, захисників Вітчизни й загартовування жіночого організму для майбутнього материнства [1]. Таким чином Спарта була зацікавлена і у зміцненні сили держави, і у вихованні здорового потомства, яке залежало, в першу чергу, від здоров'я жінок. Відзначаючи багатокультурність, багатонаціональність стародавнього світу, звернемо увагу також на те, що в Спарті висока роль жінки була визначена і на державному рівні та реалізовувалася через надання їй відповідної освіти, що призводило, в свою чергу, до підвищення статусу жінки в особистісній сфері, і, безумовно, разом з рівною чоловічій освітою формувало в межах спартанського суспільства й більш широку сферу ментального підґрунтя спартанки, вищий рівень суспільної свідомості, відповідальності, причетності до громадського життя, широке коло інтересів.

З вищевикладеного випливає, що народжена в античності патріархатна ідея відповідності традиційним зразкам «жінки» та «чоловіка» і яка відобразилася в різних моделях чоловічого й жіночого

навчання та виховання була визначена філософами й державним устроєм, і проходить ця ідея крізь всю історію античної культури та виявляється в залежній, нерозвиненій соціально і культурно, ментальності античної жінки з невисоким рівнем самоусвідомлення, що закріплюється і наявною системою жіночої освіти.

В середні віки монополію на освіту мала церква. Проте в її основі лежав той самий аристотелівський погляд на жінку як природно-обумовлену нижчу, «похідну» від чоловіка істоту, яка потребує з боку чоловіка постійного контролю, а також церковна ідеологія з постулатом про гріховну сутність жінки та залежність від чоловіка вже тому, що вона створена з ребра Адама, тож є несамостійною і навіть небезпечною для суспільства. Середньовіччя «прославилось» найбільш жорстоким ставленням до жінки, яка визначалася причиною всякого зла, на основі чого жінки оголошувалися відьмами, особливо жінки, що вирізнялися красою, розумом, активністю, самостійністю. На цій підставі їх катували, кидали в воду і топили, спалювали на вогнищах. А так звані вчені-філософи та богослови проводили «наукові» дебати щодо того, чи можна жінку вважати людиною, чи ні.

Маючи на меті виховувати, в першу чергу, жінок на принципах церковної віри, великого поширення набула монастирська освіта для жінок. Жінкам з привілейованих прошарків вважалося доцільним не лише володіти читанням, письмом, але й розбиратися в поезії і мистецтві, вміти підтримувати бесіду. Однак в епоху середньовіччя стереотипи в системі освіти посилилися ще більше, постулюючи абсолютний і необмежений характер патріархатної влади. Так, домінування чоловіків у військовій області допомагає їм, як і раніше, займати провідні позиції в різних сферах людської діяльності, в тому числі і в освіті [4]. Слід також зазначити, що в епоху середньовіччя якість навчання дуже понизилася, у лицарів побутувало презирливе ставлення до «книжкової шкільної традиції» [150, С.330-333]. Відповідно, більшість з них не вміла читати і писати. А у зв'язку з поширенням монастирського навчання жінки подекуди були навіть освіченіші за чоловіків. Що стосується особливостей жіночого навчання, то воно повністю здійснювалося з патріархатних позицій, не даючи можливості дівчаткам усіх станів розвинути свої здібності, розкрити свій талант, хоча ментальність середньовічної жінки більш розвиненою можна вважати у релігійному аспекті.

Таким чином, треба зауважити, що в середньовічній Європі з патріархальними традиціями помітний і деякий позитив по відношенню до слабкої статі: вона набуває статусу неофіційної «глави» сімейства під час тривалої відсутності чоловіка. В жіноче виховання входить отримання навичок по догляду за хворими, знань з ведення господарських справ. При цьому в основі жіночого виховання лежить глибока моральність, заснована на релігійному світосприйнятті, зафіксована у звичаях, стереотипах, поведінці. Просвіт у становищі жінок, переважно знатного походження, спостерігається також завдяки лицарям, що оспівують любов до

Прекрасної Дами, її ніжність, жіночу красу. Важливо, що «жіночність» починає асоціюватися не тільки з покірністю, але і з ніжністю, цнотливістю, красою, любов'ю. Однак, незважаючи на деякі зміни, жінка, як і раніше, залишається «об'єктом» в чоловічому світі, створінням менш досконалим, менш значимим, ніж чоловік, навчання жінок різним наукам все ще не підтримується [2]. Як і раніше – у жінки залежне, підлегле становище. Диференціація чоловічих і жіночих ролей повністю відповідає економічним, політичним й культурним потребам суспільства в епоху середньовіччя.

Період пізнього середньовіччя, що переходить в епоху Відродження, характеризується посиленням тенденцій освіти. У центрі уваги педагогів опиняється формування людської особистості. Вперше питання статевої диференціації в навчанні, можливості розвитку жіночої освіти хвилюють уми мислителів Західної Європи. Відкриття міських шкіл для дівчаток у Німеччині, першої жіночої школи у Франції, благодійних шкіл у Великобританії є підтвердженням цього. Філософські, педагогічні ідеї того часу наповнюються загальнолюдськими ідеалами, аристократизмом. Так, італійські педагоги-гуманісти заявляють про зміну жіночої сутності. Жінка, на їхню думку, повинна бути не тільки «доброчесною, смиренною», але й освіченою. Однак аналіз робіт мислителів епохи Відродження свідчить і про суперечливість тогочасних поглядів у питаннях жіночої освіти. З одного боку, проголошується гуманістична освіта для жінки, з іншого – жінка вважається непридатною до навчання, стверджується, що всі заняття ведуть до розбещеності, а це є недопустимим для доброчесної жінки. Знаменитий оратор Мірабо, виразник педагогічних поглядів того часу, стверджує, що «природа жінки» суперечить її участі в політичному і суспільному житті, їй необхідний лише мінімум знань [5, С.338-339]. Тобто соціально, економічно й ментально жінка виявляється так само залежною від волі (точніше – свавілля) домінуючої групи суспільства – чоловіків, і це відображається на її статусі, на можливостях, на обмеженості сфери її реалізації, вибору, її освіти. З кінця XVII століття в Європі починають з'являтися закриті пансіони для дівчаток з аристократичних сімей, де виховували дружин для представників правлячої еліти. Таким чином, до кінця XVII століття освітні установи увібрали традиції: християнського вчення, домінування чоловічого навчання; патріархатного сімейного укладу. Незважаючи на те, що в епоху Відродження спостерігаються позитивні тенденції щодо зміни давніх стереотипів жіночої ролі, жіночої поведінки, все ж радикальних, тим більше офіційних змін у розумінні жіночої суті не відбувається, як і раніше, світ належить чоловікові, а місце жінки – вдома, як і раніше, ментальність жінки в основі своїй відображає її значущість лише як продовжувачки роду в умовах залежності й виключеності з активного суспільного життя, обмеженості володіння освітніми, культурними ресурсами людини.

Розвитку жіночої освіти посприяв дух епохи Нового часу, епохи Модерну, і особливо жіночий

рух за свої права – фемінізм. Саме з фемінізму відзначаються масові зміни у жіночій свідомості, що виводиться, в першу чергу, з їх неймовірної активності в усіх сферах суспільного життя, що дає також можливість говорити і про жінку нового типу, і про нову жіночу ментальність, відмінну від нав'язуваних наукою, філософією, державою і, освітою зокрема, покiрно-пасивну, можливо навіть красиву, ніжну, добру, милосердну, проте безправну, залежну, з обмеженими можливостями і нерозвиненою самосвідомістю, традиційну жінку.

Тому логічно, що питання про включення жінок в освітній процес стає актуальним з середини XIX століття, коли жіночий рух в Європі і США піднімає проблему допуску жінок до освіти. У 60–х рр. починається процес організації початкових і середніх шкіл для дівчаток, причому програма цих шкіл перестає відрізнятися від програм шкіл для хлопчиків, окрім наявності таких спеціальних предметів, як рукоділля. З кінця 70–х рр. XIX століття європейські й американські жінки одержують доступ до вищої освіти: передусім у Швейцарії (Цюріхський університет) і Франції (Сорбонна). На початку XX століття в США починається сумісне навчання хлопчиків та дівчаток у школах; ця новація отримала високу оцінку педагогів, феміністок.

Остаточно проблема права жінок на освіту була в Європі та США вирішена лише в 60-і рр. XX століття в результаті студентських революцій, коли жінки остаточно закріпили своє право не лише на вступ до університетів, але і на зміну університетської програми на користь включення в неї спеціальних курсів і дисциплін про жінок (Women's Studies).

Становлення жіночої освіти на території Російської імперії, потім СРСР мало свої особливості. Так, у Росії початок жіночої освіти для вищих прошарків суспільства був покладений відкриттям Смольного інституту (1764 р.) і на початку XIX ст. – закритих учбових закладів відомства імператриці Марії Федорівни. Із 1800 року з'явилися відкриті жіночі гімназії для всіх станів, у 1843 році – жіночі єпархіальні училища, організовані для дочок православного духовенства, які за змістом мало відрізнялися від жіночих гімназій. Передбачалося, що випускниці цих училищ стануть вчительками або дружинами священників. Так було покладено початок спеціальній освіті. Перші ж вищі жіночі курси з'явилися у Санкт-Петербурзі в 1870 р. (Володимирські жіночі курси), в Москві у 1872 р. були засновані курси Герье, нарешті у 1878 році з'явилися знамениті Бестужівські курси.

Таким чином, у XIX столітті підвищився інтерес до проблем жіночої освіти, а в другій половині XIX – на початку XX століття рух за жіночу освіту поживляється завдяки прогресивним поглядам видатних педагогів, громадських діячів, таких як К. Ушинський, М. Пирогов, М. Вишнеградський та інших. Їхні погляди на особливе і всебічне значення жінки привернули увагу широкої громадськості, преси до становища жінки у суспільстві та до її освіти. Безумовно, це вплинуло і на посилення позицій жінки в суспільстві і на відношення самої жінки до себе, на усвідомлення нею своїх потреб.

З'явилася багато жінок, які прагнули здобувати хорошу освіту, бути самостійними і активними у різних сферах. В ментальності жінок на передній план почали виходити нові цінності, нові цілі, яких вони почали добиватися настійно і повсякчасно, долаючи перешкоди патріархатної системи, спротив оточуючого середовища й свої внутрішні комплекси.

Після революції, у 20-і рр., у зв'язку з роботою жінввідділу, право жінок на освіту, гарантоване першими декретами радянської влади, було реалізоване: жінок почали нарівні з чоловіками приймати у вищі учбові заклади, окрім військових училищ, а навчання в школах, виключаючи нетривалий період в 1930-і – початок 1950-х рр., стало спільним. Хоча у наш час більшість країн взяли чіткий курс на спільну, так звану «рівнозначну» освіту і для хлопчиків, і для дівчаток, проте проблеми освіти жінок, плюси й мінуси роздільного навчання, а також і спільного – все ще є предметом гарячих дискусій, наукових досліджень сучасних педагогів, психологів, соціологів, філософів, політиків та простих громадян. Тим більше, що в історії філософської й педагогічної думки було багато відомих прихильників як роздільної, так і спільної освіти. Серед них на позиціях загального навчання стояли Платон, К.Гельвецій, І.Песталоцці, К.Ушинський, майже вся радянська та сучасна українська наука. Роздільне навчання як основу освіти хлопчиків і дівчаток визначали: Аристотель, Ж.-Ж.Руссо, Дж.Локк, Ян Коменський, Г.Ващенко, А.Макаренко, В.Сухомлинський [3, С.1-3]. Сучасна наука переважно стверджує, що жіноча роздільна освіта – це вчорашній день, розплідник традиційних реакційних уявлень про місце жінки і, отже, така освіта дискримінує жінок, порушує їх право на універсальну освіту.

Однак не все так однозначно. Освіта віддзеркалює все, що відбувається у суспільстві. Так, соціально-економічні, політичні зміни в суспільстві спричинили активний ріст альтернативних форм і змісту навчання. І разом з приватними жіночими школами з'явилися жіночі класи й гімназії у рамках державної системи освіти. Реакцією на їх появу стали сумніви в доцільності всякої роздільної освіти для дівчаток. Так, під гаслами гендерної рівності ставиться під сумнів передусім сама ідея роздільної жіночої освіти. При цьому загальновизнана, поширена і тривала практика роздільного навчання хлопчиків-хлопців (військові училища й інститути різного типу), не піддається ніяким сумнівам, і доцільність такого навчання навіть не стоїть на порядку денному (що можна розцінювати і як гендерну дискримінацію). Більше того, простий історичний аналіз, зроблений вище, розкриває суперечність поглядів на жіночу освіту практично з моменту її появи і до теперішнього часу. Ще до революції позначилися два підходи до цілей та змісту жіночої освіти: перший – підготовка жінки до ефективного виконання відтворюючої і виховної функцій та другий – орієнтація на широку, «загальнолюдську», освіту з обов'язковим включенням професійної підготовки як основи рівноправної діяльності чоловіків та жінок. В останньому

підході облік психологічних особливостей жінок у навчанні навіть виділявся як істотна умова їх залучення до наукових знань і професійної діяльності. І обидва підходи знайшли своє практичне вираження у наш час в роздільній жіночій освіті. Одночасно з жіночими класами, навчання в яких побудоване на традиційних, патріархатних уявленнях про місце жінки в суспільстві, йде навчання, засноване на гуманістичних принципах сприяння особистісній самореалізації жінки.

Адже незаперечним є те, що відмінності існують, і проблема врахування особливостей дівчаток-дівчат-жінок у навчанні дуже актуальна, так само як і проблема особистісного росту жінки-професіонала, становлення жінки-матері, жінки – громадського й політичного діяча, тобто сучасної активної жінки з ментальністю, що відповідає часу і самій жінці, – є завдання номер № 1 у теорії та практиці психолого-педагогічних наук, філософсько-освітніх досліджень.

Наукою доведено, що для ефективнішого навчання жінок необхідно орієнтуватися на такі їх особливості, як: почуття взаємопов'язаності, спільності (feeling of connectedness), виділене Керол Гілліган (1993); використання можливостей співпраці, а не змагальний стиль учбової діяльності; врахування великої чутливості жінок до міжособових стосунків та спрямованості на практичні аспекти знань. Тому, спираючись на наявний історичний досвід, а також враховуючи сучасні концепції індивідуального і диференційованого підходу в навчанні як необхідної умови формування самостійної і успішної особистості взагалі й жіночої зокрема, маємо погодитися, що певною мірою роздільна освіта компенсує для дівчаток мінуси спільного навчання.

Так, жіноча освіта дає наступні переваги дівчаткам: по-перше, учениці стають об'єктом уваги викладачів і не почувають себе на других ролях, що позитивно відбивається на їх я-концепції й загальному психічному розвитку; по-друге, вони не відчувають психологічного дискомфорту, коли ставлять запитання, досліджують наукові проблеми, відповідають біля дошки, відкрито, не боячись, здійснюють помилки, які самі ж не соромляться виправляти; по-третє, вони одержують кращі можливості для розвитку умінь інтелектуального лідерства, для прояву своєї активності (досить численні дані зарубіжних дослідників говорять про те, що дівчатка почувають себе краще психологічно і в академічному плані в жіночих школах, коледжах, університетах, а після закінчення навчання частіше домагаються професійних успіхів і повнішої самореалізації); по-четверте, перебування в атмосфері жіночого творчого світу, виховання на прикладах біографій унікальних, неповторних жіночих доль, спільне життєбуття, надання жінкам комплексу знань в усіх сферах науки, прищеплення навичок наукових, професійних, суспільно-політичних, громадських активностей сприяє формуванню колективної жіночої свідомості, спільної ментальної єдності, яка буде чудовою основою для системного виховання жіночої еліти як кращого позитивного проекту майбутнього нашої цивілізації;

по-п'яте, жіноча освіта, жіночі гімназії, університети водночас вирішуватимуть навіть проблему дискримінації за статевою ознакою – адже чоловічі заклади існували, існують і ні в кого не виникає ідея їх ліквідації.

Звичайно, питання про те, наскільки роздільне навчання є хорошим для всіх дівчаток має вирішуватися у кожній ситуації окремо. Але при наявності певних індивідуальних, ментальних, релігійно-національних особливостей, потреб у суспільстві (а Україна багатоконфесійна та багатонаціональна країна), роздільне навчання може виявитися єдиним виходом. Отже, можна прогнозувати реальні перспективи для жіночої освіти взагалі (у різних формах) й для роздільного навчання, зокрема, а це означає, можливість існування і жіночих шкіл, і навіть жіночих університетів – разом з усіма іншими.

Адже жіноча освіта, що базується на гуманістичному принципі цілісної самореалізації, враховує особливості дівчаток, і може бути більш здатною сприяти ефективнішому розвитку нового типу жінки, з креативною, активною ментальністю, із спрямованістю як на власний всебічний розвиток та самореалізацію, так і позитивною спрямованістю в усі сфери розвитку майбутнього суспільства. У програмах такої освіти рекомендується обговорювати різноманітні варіанти життєвого шляху; допомагати ученицям усвідомити своє істинне призначення, передбачати, які бар'єри можуть зустрітись та як можна їх здолати, як найкраще поєднати материнство і професійну діяльність, суспільно-політичну активність; треба вчити жінок будувати свої життєві плани з урахуванням своєї ментальності, індивідуальних особливостей, з прогнозуванням наслідків для себе стосовно тих або інших рішень, на тому або іншому життєвому етапі.

Хоча на сьогодні в Україні освітніх закладів з роздільним навчанням хлопчиків і дівчаток одиниці, втім у світі такий досвід існує вже традиційно. Останнім часом кількість таких закладів збільшується в Росії. Постійною є форма роздільної освіти в Англії, Америці. Заклади роздільного навчання закінчили свого часу такі знамениті й успішні жінки, як: Голда Мейер, Маргарет Тетчер, Хіларі Клінтон, Мадлен Олбрайт, Кондоліза Райс, Джейн Фонда.

Висновки. Таким чином, «жіноча освіта» розглядається нами як самостійна галузь освіти, яка виникла історично у зв'язку з нерівноправним становищем жінки у суспільстві. З нашої точки зору, сучасна освіта має використовувати можливості і загальної, і роздільної освіти щодо жінок для більш ефективного здійснення змін у жіночій свідомості на користь утвердження сучасної жіночої ментальності, здатної до постійного оновлення, трансформацій та адаптації до різних умов життєдіяльності. Слід збирати, осмислювати, підтримувати й впроваджувати в освіту все, що йде на користь дівчинці-дівчині-жінці як особі і як носієві неагресивної, творчої та толерантної ментальності, здатної спрацювати на оновлення всієї людської спільноти, на відкриття нових позитивних проектів розвитку цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев Ю.В. Спартанская гинекократия / Ю.В. Андреев // Женщина в античном мире: сб. ст. — М.: Наука, 1995. — 275с.
2. Астарта: Культурологические исследования из истории Древнего мира и Средних веков: проблемы женственности. — СПб, 1999. — 328с.
3. Горобей И.В. Исторический аспект: гендерное воспитание школьников в системе образования [Электронный ресурс]: Сб. научн. тр. под ред. Ермакова С.С. / И.В. Горобей // Физическое воспитание студентов творческих специальностей. — Харьков: ХГАДИ (ХХПИ), 2006. — №4. — С.85-89. — Режим доступа.: <http://lib.sportedu.ru/Books/XXPI/2006N4/p85-89.htm>
4. Джуринский А.Н. История педагогики древнего и среднего мира: учебное пособие для высшей школы / А.Н.Джуринский. — М.: Совершенство, 1999. — 207с.
5. Педагогическая энциклопедия / Под ред. Калашникова А.Г. при участии Эпштейна М.С. — М.: Работник просвещения, 1927. — 343с.
6. Педагогический словарь: В двух томах. — Т.1. — М.: Изд-во Академии педагогических наук, 1960. — 775с.